

شرح حال و آثار

نام من عبدالحی ولد ملا عبدالحق اخوند زاده و از دودمان عالم معروف و جامع منقول و معقول مولوی حبیب الله مشهور به محقق قندهاری ام که دارای تالیفات فراوان اند و در معقول و منقول از علوم دینی تا ریاضی و فلسفه و منطق و اخلاق و هیئت و هندسه و نجوم کتب نافی را با تحقیقات بکر به سه زبان عربی، فارسی و پشتو نوشته اند.

تولد من در محله بامیزی شهر قندهار بتاريخ پنجم سنه ۱۳۲۸ قمری (می ۱۹۱۰م، ثور ۱۲۸۹ش) است. در سن طفولیت از سایه پدری محروم شدم دروس ابتدائی را در مساجد شهر قندهار فرا گرفتم و بعد از آن در سنه ۱۲۹۹ شمسی در مکتب ابتدائی شالمار قندهار داخل شدم و در سنه ۱۳۰۴ ش شهادت نامه مکتب ابتدائی را گرفتم و به عمر ۱۵ سالگی در یکی از مکاتب ابتدائی آن شهر بحیث معلم مرا پذیرفتند.

خانواده ما از روزگار قدیم محیط کتاب و سواد و دانش بود، از پدر جز چند کتاب و کلکسیونهای جراید سراج الاخبار افغانیه (کابل) و حبل المتین (کلکته) و کتب مرحوم محمود طرزی مدیر (سراج الاخبار) که در کابل طبع شده بود چیزی دیگر بارش نبردم، مثنوی مولوی بلخی و دیوان خواجه حافظ شیرازی و گلستان و بوستان شیخ سعدی از کتابهایی بود که در همان سن طفولیت چشم من بآن آشنا شده بود، هنگامیکه در مکتب ابتدائی درس میخواندم کتب ابتدائی صرف و نحو عربی و ریاضی و هیئت و فقه و اصول فقه و منطق و مسیر و مبادی بلاغت و عروض و قافیه را از عمزاده خود مرحوم عبدالواسع شهید فرا گرفتم، وی فرزند مولوی عبدالرؤف قندهاری مؤسس اولین سراج الاخبار در کابل ۱۳۲۳ق و از محبوسین مشروطیت اول ۱۳۲۶ ق بود، که در عصر امانی رئیس پستو مرکه و مؤسس مکتب حکام و قضات و بعد از آن رئیس اداره تقنین و محاکمات شد - مؤلف تمسک القضاة و حکمت اسلامی. این دانشمند بصیر و عالیمقام مرد نقاد و خطیب آتش زبان فداکاری بود، در ترتیب قوانین دولت که در همان اوقات نظام نامه میگفتند آنقدر را در فداکاری کرد، که به ترتیب سنه ۱۳۰۰ش و ۱۳۰۱ش تجار بد اجانب غالب آمدند او را بدهان توپ بستند، وی در تدریس رای خاص و اسلوب مستقیم و کوتاهی داشت و مرا در یکسال به مبادی آشنا ساخت.

استاد دیگر من علامه مرحوم مولوی ابوالوفاء قندهاری بود که در هند جنوبی در مدرسه نظامیه دکن مقام استادی فقه و قرائت کلام الهی را داشت و در انوقت در قندهار در مسجد خانوادگی ما سکونت میکرد، وی مردی دانشمند و صاحب نظر بود، از درس این استاد نیز در ادبیات و علم قرائت و کتبی که منتهیان میخواندند فوائد فراوان بردم و دروس علم احادیث را از هر دو استاد سماع کردم.

در همین هنگام که در پیچ و خم صغری و کبری منطق و اشکال اقلیدس و جازولایجوز در حجرات

مساجد و مدارس قدیم سرگردان بودم جغرافیا و طبیعیات و حساب مکاتب جدید کابل را هم مطالعه کردم و سراج الاخبار و حبل المتین را میخواندم و بلاخر از کاوه و ایرانشهر و ارمغان و الهلال سودها بردمی و حظها اندوختمی، تا که در سنه ۱۳۰۶ ش معاون مدیر جریده طلوع افغان قندهار شدم و در سنه ۱۳۱۰ ش به مدیری آن جریده رسیدم و تا سال ۱۳۱۹ ش مدت نه سال این جریده هفتگی را بزبانهای فارسی و پشتو نشر کردم و چندین کتاب ادبی و درسی را در چاپخانه سنگی همین جریده طبع ساختم.

در همین اوقات زبان انگلیسی و اردو را هم تا جائی فراگرفتم که کتب این دو زبان را نیز مطالعه کردم. روش جستجو و تحقیق تاریخی را از کیمبرج هستری آف اندیا و نوشته های فضلی مصری و هندی مانند جرجی زیدان و شبلی نعمانی و سید سلیمان ندوی و مقالات جریده کاوه برلین و آثار گرانهای علامه محمد قزوینی آموختم و در رشته های ذیل مطالعات خود را تا کنون دوام داده ام: تاریخ ادبیات فارسی و پشتو و اردو و تاریخ زبان شناسی و کتب شناسی مخصوصاً مربوط به خراسان قدیم و افغانستان کنونی و هند و فلات ایران شناسائی مشاهیر همین سر زمین و مطالعه در جغرافیای تاریخی آن.

خلص مراحل زندگی من:

معلم در مکاتب ابتدائی قندهار از سنه ۱۳۰۴ تا ۱۳۰۶ ش
معاون مدیر جریده طلوع افغان قندهار از ۱۳۰۶ تا ۱۳۱۰ ش
مدیر همین جریده در قندهار از ۱۳۱۰ تا ۱۳۱۹ ش
رئیس اکادیمی پشتو (پښتو ټولنه) در کابل از ۱۳۱۹ تا ۱۳۲۰ ش (در عین زمان معاون ریاست مستقل مطبوعات)
مشاور وزارت معارف در کابل از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۳ ش
رئیس نخستین فاکولته ادبیات در پوهنتون (دانشگاه) کابل و رئیس اکادیمی پشتو و استاد تاریخ ادبیات پشتو از ۱۳۲۳ تا ۱۳۲۵ ش
رئیس اداره معارف قندهار از ۱۳۲۵ تا ۱۳۲۶ ش (در عین زمان استاد تاریخ)
وکیل التجار افغانی در کوئته بلوچستان ۱۳۲۶ ش
نماینده منتخب مردم قندهار در دوره هفتم شورای ملی در کابل از ۱۳۲۷ تا ۱۳۳۰ ش
سکونت در پاکستان از ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۱
رجوع بوطن و دوام به مشاغل علمی در کابل ۱۶ سنبله ۱۳۴۱ ش
احراز رتبه اول علمی در پوهنتون کابل بحیث پوهاند ۱۳۴۴ ش
رئیس انجمن تاریخ افغانستان در کابل ۱۳۴۵ ش
مشاور امور فرهنگی صدراعظم در کابل ۱۳۵۱ ش

مشاور امور فرهنگی وزارت اطلاعات و کلتور ۱۳۵۹ ش
دارای نشان درجه دوم معارف و رشتین طلانی افغانستان سابق

شمول در مجامع بین المللی

- ۱- شمول در مراسم سال بیست و پنجمین پوهنتون (دانشگاه) تاشکند ۱۳۲۵ ش
- ۲- عضو هیئت کلتوری افغانی در دهلی ۱۳۲۶ ش
- ۳- اورنیتل کنفرانس لاهور ۱۳۲۶ ش
- ۴- مجلس یادبود خواجه عبدالله انصاری در کابل ۱۳۴۱ س
- ۵- مجلس یادبود مولانا عبدالرحمن جامی در دو شنبه تاجیکستان ۱۳۴۳ ش
- ۶- کانفرانس ایران شناسی در تهران ۱۳۴۵ ش
- ۷- رئیس سیمینار ترجمه در کابل ۱۳۴۵ ش
- ۸- رئیس کانفرانس نسخ خطی در کابل ۱۳۴۶ ش
- ۹- کانفرانس کوشانیان در دو شنبه تاجیکستان ۱۳۴۷ ش
- ۱۰- سمپوزیم هنر تیموریان در سمرقند اوزبکستان ۱۳۴۸ ش
- ۱۱- مجلس یادبود خواجه رشید الدین فضل الله وزیر در تهران و تبریز ۱۳۴۸ ش
- ۱۲- رئیس نخستین سیمینار بین المللی کوشانیان در کابل ۱۳۴۹ ش
- ۱۳- هزاره شیخ طوسی در پوهنتون (دانشگاه) مشهد ۱۳۴۹ ش
- ۱۴- هزاره البیرونی در دهلی ۱۹۷۱ م
- ۱۵- سیمینار فتح پورسیکری (آگره) ۱۳۵۱ ش
- ۱۶- رئیس هزاره البیرونی در کابل - اواخر جوزا ۱۳۵۲ ش
- ۱۷- عضو مجلس بین المللی تجلیل مولوی بلخی در کابل - میزان ۱۳۵۳ ش
- ۱۸- عضو مجلس بین المللی بایزید رونبان در کابل جدی ۱۳۵۳ ش
- ۱۹- عضو مجلس بین المللی تجلیل امیر خسرو در کابل حوت ۱۳۵۳ ش، مارچ ۱۹۷۵ م
- ۲۰- عضو مجلس بین المللی تجلیل ابو نصر فارابی در کابل اکتوبر ۱۹۷۵ م، ۱۳۵۴ ش
- ۲۱- عضو مجلس بین المللی یونسکو راجع بالسنة ادبیات آسیای میانه در تهران ۱۳۵۴ ش
- ۲۲- عضو مجلس بین المللی هزارمین سال وفات دقیقی بلخی در کابل جدی ۱۳۵۴ ش دسمبر ۱۹۷۵ م
- ۲۳- عضو مجلس بین المللی بزرگداشت امیر خسرو در دهلی فیبروری ۱۹۷۵ م
- ۲۴- عضو مجلس بین المللی تحقیقات پشتو در کابل، جدی ۱۳۵۴ ق، ۱۹۷۵ م

- ۲۵- عضو مجلس بین المللی بزرگداشت سال هزارمین تولد خواجه عبدالله انصاری در کابل ۹ ثور ۱۳۵۵ ش، ۱۹۵۷ م
- ۲۶- عضو مجلس بین المللی برگذاشت سید جمال الدین افغانی. کابل حوت ۱۳۵۵ ش
- ۲۷- رئیس مجلس بین المللی آثار مطبوع پشتو در دو قرن اخیر، کابل اسد ۱۳۵۶ ش
- ۲۸- عضو مجلس بین المللی تجلیل نهصدمین سال تولد سنایی در کابل ۲۵-۳۱ میزان ۱۳۵۶ ش
- ۲۹- عضو مجلس بین المللی چهارم کوشانیان در کابل ۱۳۵۷ ش
- ۳۰- عضو مجلس تجلیل ابن سینا در کابل ۱۳۵۹ ش
- ۳۱- عضو مجلس تجلیل میا فقیرالله در کابل ۱۳۵۹ ش
- ۳۲- نماینده افغانستان در مجلس یونسکو در بلگراد ۱۳۵۹ ش
- ۳۳- عضو مجمع بین المللی تاریخ تمدن آسیای میانه در دو شنبه تاجیکستان شوروی، حمل ۱۳۶۱ ش
- ۳۴- عضو مجمع بین المللی پنجم کوشانیان در کابل ۱۷-۲۴ عقرب ۱۳۶۱ ش
- ۳۵- عضو مجمع بین المللی مسایل آسیایی در مسکو ۱۳۶۱ ش

اکنون که بمرحله ۶۹ سال زندگی رسیده ام در کابل به مطالعه و امور علمی مشغولم و آنچه تا کنون نوشته و یا نشر کرده ام شرح آن چنین است:

کتاب و رسایل:

- ۱- نشر و اداره ده ساله جریده هفتگی طلوع افغان بزبان فارسی و پشتو
- ۲- نشر و ریاست سه ساله مجله کابل بزبان پشتو از اکادمی پشتو
- ۳- رساله افغانی و افغانیت بزبان پشتو طبع قندهار ۱۳۱۷ ش
- ۴- ده هزار لغت فارسی به پشتو با مقدمه مفصل در فیلالوژی پشتو طبع قندهار ۱۳۱۸ ش (بمدد لعل محمد کاکړ)
- ۵- نشر دو جلد خود آموز پشتو طبع قندهار ۱۳۱۴ ش (بمدد جمعی از نویسندگان)
- ۶- ترانه بهار (منظوم پشتو) طبع قندهار ۱۳۱۷ ش
- ۷- تصحیح و مقابله و تحشیه کلیات خوشحال خان خټک با مقدمه طبع قندهار ۱۳۱۷ ش (پشتو)
- ۸- تصحیح و مقابله و تحشیه دیوان اشعار عبدالقادر خان خټک با مقدمه طبع قندهار ۱۳۱۷ ش (پشتو)
- ۹- وضع اصطلاحات پشتو طبع قندهار ۱۳۱۷ ش (رساله پشتو)
- ۱۰- تاریخچه سبکهای شعر پشتو طبع کابل ۱۳۱۱ ش (فارسی)

- ۱۱- تاریخچه ادبیات پشتو طبع قندهار (فارسی) ۱۳۱۱ ش
- ۱۲- مشاهیر ابدالیان پیش از احمد شاه (رساله پشتو) طبع کابل ۱۳۲۲ ش
- ۱۳- ادبیات جهان (فارسی) طبع نشده
- ۱۴- تصحیح و مقابله با مقدمه اکبر نامه حمید کشمیری (فارسی) ۱۳۰۹ ش طبع نشده
- ۱۵- مد و جزر افغانستان (مسدس فارسی) ۱۳۰۸ ش طبع نشده
- ۱۶- پیغام شهید (مثنوی فارسی) طبع کابل ۱۳۱۴ ش
- ۱۷- غزنه (مثنوی فارسی) طبع کابل ۱۳۱۵ ش
- ۱۸- درد دل (مثنوی فارسی) ۱۳۱۲ ش
- ۱۹- پیام عصر (مثنوی فارسی) ۱۳۲۰
- ۲۰- تصحیح و مقابله و تحشیه با مقدمه دیوان احمد شاه درانی (پشتو) طبع کابل ۱۳۲۰ س
- ۲۱- تصحیح و تعلیق و ترجمه فارسی تذکره شعرای پشتو (پته خزان، گنج پنهان) طبع کابل ۱۳۲۲ ش، طبع دوم تهران ۱۳۴۰ ش، طبع سوم با مقدمه جدید و متن عکس در کابل ۱۳۵۴ ش طبع چهارم متن جیبی در کابل ۱۳۵۷ ش
- ۲۲- تاریخ ادبیات پشتو جلد اول دوره قبل از اسلام بزبان پشتو طبع کابل ۱۳۲۵ از فاکوته ادبیات، طبع دوم ۱۳۳۰ ش پشاور، طبع سوم کابل ۱۳۵۲ ش
- ۲۳- تاریخ ادبیات پشتو جلد دوم از ابتدای اسلام تا سال هزارم هجری (پشتو) طبع کابل ۱۳۴۲ ش
- ۲۴- پینتانه شعراً (شعراً افغان) جلد اول بزبان پشتو طبع کابل ۱۳۲۰ ش، طبع دوم پشاور ۱۹۵۱ م
- ۲۵- مجمع الغرایب و مزار علوی در بلخ (فارسی) تلخیص آن طبع شده
- ۲۶- تاریخ افغانستان در عصر تیموریان هند (فارسی) طبع انجمن تاریخ کابل ۱۳۴۲ ش
- ۲۷- جوانمردان و عیاران (فارسی) طبع کابل ۱۳۲۱ ش
- ۲۸- سردار مهردل خان مشرقی شاعر قندهاری طبع کابل ۱۳۱۲ ش (فارسی)
- ۲۹- تصحیح و مقابله و تکمیل با تحشیه و تعلیق طبقات ناصری منهاج سراج جوزجانی در دو جلد طبع اول سنگی ۱۹۴۹-۱۹۵۴ در کویت و لاهور، طبع دوم حروفی با اضافه حواشی و تعلیقات و فهارس در کابل از طرف انجمن تاریخ در سال ۱۳۴۳ ش
- ۳۰- مؤرخان گمنام افغان (پشتو) طبع سالنامه کابل ۱۳۳۳ ش. نوم ورکي مورخین دکابل طبع ۱۳۵۹ ش
- ۳۱- اشعار و دیوان تیمور شاه افغان (فارسی) طبع کابل ۱۳۱۲ ش
- ۳۲- تدقیقات پشتو (ترجمه پشتو) از دارمستتر فرانسوی بکمک رشتیا و بینوا طبع کابل ۱۳۲۵ ش
- ۳۳- لاله کھسار (مجموعه آثار شعرای گمنام فارسی زبان افغانستان) طبع نشده

- ۳۴- زرنج و احوال تاریخی آن (فارسی) طبع کابل ۱۳۲۳ ش
- ۳۵- تحقیقات راجع به پته خزانہ (فارسی) طبع کابل ۱۳۲۴ ش
- ۳۶- تحقیقات راجع به ترجمان البلاغہ را دویانی (فارسی) طبع کابل ۱۳۳۰ ش
- ۳۷- محقق قندهاری شرح احوال و آثار مولوی حبیب اللہ قندهاری (فارسی) طبع کابل ۱۳۱۴ ش
- ۳۸- نوشتہای من به زبان فارسی و پشتو (مجموعه مقالات اجتماعی و ادبی و تاریخی و یادداشتہای تاریخی و آثار ادبی منشور و منظوم) طبع نشده در سه جلد
- ۳۹- ملتان کالودی شاهی خاندان بزبان اردو طبع لاهور ۱۹۴۹ ش
- ۴۰- افغانستان بعد از اسلام (تاریخ بزبان فارسی) جلد اول طبع کابل ۱۳۴۵ ش، طبع دوم باستدرکات و تصاویر مزید در کابل ۱۳۵۷ ش
- ۴۱- تاریخ سیاسی افغانستان در دو جلد طبع نشده (فارسی)
- ۴۲- خلیلی نامہ (مثنوی فارسی) طبع پشاور ۱۳۳۴ ش
- ۴۳- پشتو و لویکان غزنہ یک تحقیق جدید در تاریخ غزنہ و تاریخ ادبیات پشتو طبع انجمن تاریخ کابل ۱۳۴۲ ش بزبان فارسی
- ۴۴- تصحیح و مقابله و تحشیه و تعلیق با فرهنگ و فہارس طبقات الصوفیہ امالی شیخ الاسلام عبداللہ ہروی متوفی ۴۸۱ هـ طبع انجمن تاریخ کابل ۱۳۴۲ ش
- ۴۵- کتابہای گم شدہ تاریخ غزنویان (یک حصہ آن نشر شدہ) طبع کراچی ۱۳۳۸ ش (فارسی)
- ۴۶- تصحیح و مقابله و تحشیه با تعلیقات و فہارس تازہ نوای معارک طبع کراچی ۱۳۳۹ ش (فارسی)
- ۴۷- روابط ادبی سند با افغانستان طبع کراچی ۱۳۳۷ ش (فارسی)
- ۴۸- شاعر ہیرمند ہارون خان افغان (فارسی) طبع کراچی ۱۳۳۸ ش
- ۵۰- تصحیح و ترتیب صد میدان خواجہ عبداللہ انصاری ہروی طبع وزارت مطبوعات کابل ۱۳۴۲ ش
- ۵۱- زبان دو ہزار سالہ افغانستان یا مادر زبان دری (تحلیل کتبہ بغلان) طبع انجمن تاریخ کابل ۱۳۴۳ ش
- ۵۲- تصحیح و مقابله و تحشیه و تعلیق مذکر احباب نثاری بخاری بہ فارسی (طبع نشده)
- ۵۴- رہنمای تاریخ افغانستان در کتب فارسی و عربی و اردو طبع کابل ۱۳۴۸
- ۵۵- نگاہی بہ سلامان و اہسال جامی طبع کابل ۱۳۴۳
- ۵۶- رسالہ سررشتہ طریقت خواجگان از جامی کابل ۱۳۴۳ ش
- ۵۷- تاریخچہ مختصر ادبیات پشتو بعربی طبع قاہرہ ۱۹۶۵ م، ترجمہ فارسی آن "نظری بر ادبیات پشتو" طبع کابل ۱۳۵۷ ش
- ۵۸- تاریخ مختصر افغانستان در دو جلد طبع کابل ۱۳۴۷ ش

- ۵۹- متون دری طبع پوهنتون کابل ۱۳۴۶ ش
- ۶۰- تصوف دری طبع پوهنتون کابل ۱۳۴۶ ش
- ۶۱- تاریخ ادبیات پشتو صنف ۳ فاکولته ۱۳۴۷ ش
- ۶۲- تاریخ ادبیات پشتو صنف ۴ فاکولته ۱۳۴۷ ش
- ۶۳- افغان در تاریخ (طبع نشده)
- ۶۴- تاج کابلشاه در کعبه طبع کابل ۱۳۴۸ ش
- ۶۵- هفت کتیبه قدیم طبع کابل ۱۳۴۸ ش
- ۶۶- تاریخچه خط در افغانستان طبع کابل ۱۳۵۰ ش
- ۶۷- تصحیح و مقابله و تعلیق کتاب فضایل بلخ (طبع تهران) ۱۳۴۹ ش
- ۶۸- تصحیح و مقابله و تعلیق کتاب سواد اعظم طبع تهران ۱۳۴۸ ش
- ۶۹- نوشتن مقالات متعدد تاریخی و اجتماعی و سیاسی و ادبی در حدود ۵۰۰ مقاله بزبان فارسی و پشتو در جراید و مجلات افغانی و پشاور و کراچی و کویته و لاهور و تهران از قبیل مجله کابل، آریانا، سائنس، ورمه، پشتون برغ، ژوندون، طلوع افغان، یغما، اورینتل کالج میگزین لاهور وغیره که ترتیب فهرست آنها اکنون میسر نیست.
- ۷۰- ظهیرالدین محمد بابر (زندگانی و شخصیت او) طبع کابل ۱۳۵۱ ش
- ۷۱- پینس لیک (کرونولوجی افغانستان) پشتو طبع کابل ۱۳۵۳
- ۷۲- اصل خلیجیان افغانی (رفع اشتباه در باره ایشان) طبع تهران ۱۳۴۹ ش
- ۷۳- شرح بیتین مثنوی از مهردل خان مشرقی (ترتیب و مقدمه) طبع کابل ۱۳۵۲ ش
- ۷۴- کتابشناسی البیرونی (ترجمه و تکمله) طبع کابل ۱۳۵۲ ش طبع تهران ۱۳۵۲ ق
- ۷۵- د البیرونی کتابنود (پشتو) طبع کابل ۱۳۵۲ ش
- ۷۶- پیام یعقوب لیث (فراهم آورده به چهار زبان) طبع نشده
- ۷۷- بابر در افغانستان (انگلیسی) طبع یونسکو (پاریس)
- ۷۸- منابع ادبی تاریخ هنر کتاب سازی در عصر تیموریان (طبع یونسکو) انگلیسی در کتاب
.The arts of the books in Central Asia, UNESCO, London 1979
- ۷۹- پیر روشان (یک رساله پشتو در احوال و آثار و افکار وی) طبع در مقدمه خیر البیان پشتو کابل جدی
۱۳۵۳ ش
- ۸۰- هنر عصر تیموریان و متفرعات آن مشتمل بر تاریخ هنر هرات و مخطوطات و آثار باقیه آن در حدود
۲۶۰۰ اثر طبع تهران ۱۳۵۵ ش (فارسی)

- ۸۱- تصحيح و تعليق روضه الفریقین تالیف ابو رجأ مومل بن مسرور شاشی مروی متوفا ۵۱۷ ق (فارسی) طبع دانشگاه تهران ۱۳۵۶ ش
- ۸۲- ترجمه فارسی (فردوسی پر چهار مقاله) تالیف پروفیسر محمود شیرانی با مقدمه و تحشیه از اصل اردو و طبع انجمن ترقی اردو (دهلی، هند) ۱۹۴۶ م
- ۸۳- نسب و زادگاه سید جمال الدین الافغانی (فارسی) طبع کابل ۱۳۵۵ ش
- ۸۴- انتخابی از حدیقه حکیم سنایی (متن انتقادی) طبع کابل ۱۳۵۲ ش
- ۸۵- د پښتو ادب په تاریخ کي قصیده. د کابل طبع ۱۳۵۷ ش
- ۸۶- د افغانستان لنډ تاریخ (د بینوا پښتو ترجمه) د کابل چاپ ۱۳۵۶ ش
- ۸۷- پښتو د تاریخ او لغت په رڼا کي. ورمه، جوزا ۱۳۴۷ ش، کابل
- ۸۸- د پښتو ژبي او ادب موقف د مرکزی ایشیا د خلکو په تمدونونو کي (پښتو، انگلیسی د کابل چاپ) ۱۳۵۶ ش
- ۸۹- تعلیقات بر تاریخ تلفظ و صرف پښتو. کابل ۱۳۵۶ ش
- ۹۰- د شیخ الاسلام عبدالله انصاری سیرت او شخصیت. د کابل چاپ ۱۳۴۱ ش
- ۹۱- تاریخچه بیداری سیاسی در افغانستان، طبع مسلسل در جریده "آزاد افغانستان" پشاور بعد از جدی ۱۳۲۹ ش، جنوری ۱۹۵۲ م
- ۹۲- تاریخ گویی بنعمیه در اشعار فارسی. طبع اکادمی علوم، کابل ۱۳۶۰ ش
- ۹۳- رساله قافیة جامی، با مقدمه و تعليق و مقابله. کابل ۱۳۵۷ ش
- ۹۴- منازل السائرین در دایره وجود. در شماره ۱ جلد ۲۴ مجله ادب کابل، ۱۳۵۵ ش
- ۹۵- تحقیق بر تاریخ وفات سنایی، طبع یغما، تهران ۱۳۵۶ ش شماره ۳۵۳-۳۵۳ دیماه
- ۹۶- خودی و بیخودی در اندیشه اقبال. طبع مجله ادب شماره ۳۵ سال ۲۵ قوس ۱۳۵۶ ش کابل
- ۹۷- مدرسه شاه مشهد غرjestان و بنای مرقد سالار جلیل در کیمسان بلخ، طبع مجله هنر و مردم در تهران، شماره ۱۷۳ حوت ۱۳۵۵ ش و مجله هنر کابل حمل، ثور ۱۳۵۹ ش
- ۹۸- شاعر اندیشه (مولانا جلال الدین بلخی) در مجموعه مقالات مجلس مولانا، طبع کابل ۱۳۵۳ ش
- ۹۹- نامهای برخی از ایزدان عصر کوشانی و اثرهای آن در ادب و السنه افغانستان، در مجله تحقیقات کوشانی، کابل ۱۳۵۹ ش
- ۱۰۰- د خوشحال خان سواتنامه د مقدمې او تعلیقاتو سره. د کابل چاپ ۱۳۵۸ ش
- ۱۰۱- په شلمه پیری کي د افغانستان هنر، په ۱۳۵۸ ش د اکادمي لپاره کنبل سوې ده
- ۱۰۲- د کوشانیانو دین (Koshanid Religion) انگریزی رساله د یونسکو د کوشانی البم لپاره ۱۳۵۸ ش

- ۱۰۳- زندگی نامه ابن سینا، ترجمه فارسی با حاشیه و تعلیق، بمناسبت تجلیل هزاره او طبع کابل ۱۳۵۹ ش
- ۱۰۴- د بو علی سینا ژوند لیک، د زندگی نامې پشتو ترجمه، د کابل چاپ ۱۳۵۹ ش
- ۱۰۵- شناختنامه میا فقیر الله جلال آبادی در مقدمه گزیده یی از مکتوبات وی طبع کابل ۱۳۵۹ ش
- ۱۰۶- د میا فقیر الله پیژند لیک، د شناختنامې پشتو ژباړه، د کابل چاپ ۱۳۵۹ ش
- ۱۰۷- بابر در افغانستان، بزبان انگلیسی نوشته شد که در ترجمه فرانسوی بابر نامه، طبع یونسکو در فرانسه ۱۹۸۰ طبع گردید.
- ۱۰۸- د امیر علی شیر فکری بنسټ او سیاسی شخصیت کابل ۱۳۶۰ ش
- ۱۰۹- نظری بر ادبیات پشتو (مترجم از عربی سمندر) طبع کابل ۱۳۵۷ ش
- ۱۱۰- پښتو نثر ته کره کتنې، د اکاډیمي علوم چاپ، کابل ۱۳۶۰ ش
- ۱۱۱- امیر کروړ و دودمان او، زیر طبع اکاډیمي علوم، کابل ۱۳۶۱ ش
- ۱۱۲- آسمانی نغمې او لاهوتي سرودونه، د اکاډمي علوم تر چاپ لاندې، کابل ۱۳۶۱ ش
- ۱۱۳- پنجاه مقاله حیبی، زیر طبع اکاډمی علوم، کابل ۱۳۶۱ ش
- ۱۱۴- موقف عرفانی جامی در پیوستگاه فلسفه و عرفان باسائنس، تالیف عقرب ۱۳۶۱ ش (طبع نشده)
- ۱۱۵- تأسیس و نشر دو جلد جریده هفتگی آزاد افغانستان در پشاور ۱۳۳۰-۱۳۳۳ ش
- ۱۱۶- کشف شاهنامه ۶۱۴ق، کابل ۱۳۶۲ ش (طبع نشده)
- ۱۱۷- جنبش مشروطیت در افغانستان، کابل ۱۳۶۱ ش
- ۱۱۸- نوم ورکي مورخین، کابل ۱۳۵۹ ش

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**